

Krleza-bemutató Budapesten

G—d

Ha az állandó színházlátogató budapesti polgár is — nem különben a színművész és a műkritikus — azt mondja, hogy az idény legnagyobb kultúrese-ménye Krleza Glembay Ltd.-jének bemutatója a Nemzeti Színházban, akkor a véletlenül odavetődőnek meg éppen páratlan élmény a Sztupica rendezte Krleza-dráma. A Nemzeti Színházban Ibsen Peer Gyntje, Madách Az ember tragédiája, Molière Tartuffje és Krleza Glembay Ltd.-je egyaránt — csak táblás ház előtt megy.

Majör Tamás, a Nemzeti Színház igazgatója, Várkonyi Zoltán, Apáthi Imre, Básti Lajos, Tótkés Anna, Lukács Margit olyan nevek a magyar színpadon, amelyekből egy is elég a közönségsikerhez. Ilyen siker nyilván csak ilyen értékű darabbal és ilyen színészi gárdával lehetséges. És még egy jelentős tényező: Budapestnek az Osztrák-Magyar Monarchia és egész rendszerének szétszüllése, a szennyel és vérrrel harácsoló vagyonok birtokosainak, a Glembayoknak alkonya éppen annyira ismert, mint Zágrebnak, Bécsnek, vagy magának Krlezának, aki éppen e kor társadalmi ellentmondásait ismerve, — merészen és művészien feldolgozva — tette nevét halhatatlanná.

Az alábbiakban néhány részletet közlünk a budapesti lapoknak a darabról,

Krlezáról és az előadásról szóló írásai-ból:

NÉPSZABADSÁG. A szerzőről többek között így ír: „Szüntelen küzdelmekben bontakozott ki egyéni hangú művészete; versek, regények és színművek hosszú során keresztül emelkedett a XX. századbeli kritikai realizmus legnagyobbjai közé, s fő művével, a Glembay-családról szóló regény és drámaciklusával méltón lépett be a világghírbe és a világirodalomba is. Most, élete hetedik évtizedének derekán már klasszikusnak számít...”

„...Ha világirodalmi elődöket keresünk, mindenekelőtt Zola és Ibsen nevét kell idézni. Kétségtelen, hogy Zola öröklődési elképzelés hatással volt az egész ciklusra, és Ibsen naturalizmus-szimbolizmus ötvözete ugyanúgy nyomott hagyott a drámai felépítésen, mint az ibseni dráma görögösen szigorú összefogottsága. De Krleza éppen úgy nem Zola-epigon, mint ahogy nem Ibsen-epigon, s még csak nem is Orestes ógörög történetét akarja új formában és modern keretek közt elmondani, noha Leone Glembay, aki a halott szülőt megbosszulni jött haza, s megöli a másik szülőt s annak újabb hitvesét, sok mindenben polgárkori utóda Orestesnek is, (Hamletnek is...”

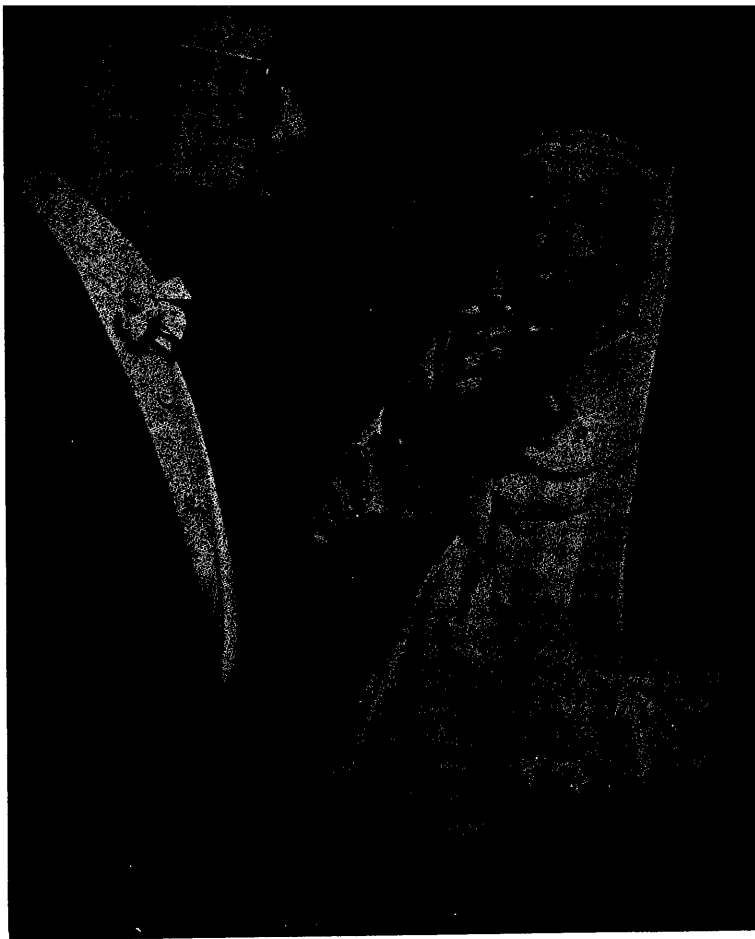
Bojan Sztupicáról, a beográdi művész rendezéséről ezt írja: „A rendező, aki egyúttal a nagyon stílusos díszleteket is tervezte, valóban a tragédiát hangsúlyozta ki. Erzékeltetni tudta a kort, a ferencjózsefi emberöltők alkonyát, s ezt nagyban elősegítették Laczkovitch Piroska kiltűnő jelmezei. (Rége nem láttunk kosztümös darabban ennyire stilszerű jelmezeket).

NÉPSZAVA. Remek színházi este volt; az igazi művészi élvezet kissé szédítő bódulatával távoztunk a Nemzetiből valahányan. A színházi produkciók művészi hatásához kettő kell: irás és előadás kiváltsága. Itt a jugoszláv drámairodalom első jelentős magyarországi bemutatkozásán mind a kettőt a legmagasabb fokon kaptuk...

„Miroslav Krleža, a jugoszláv irodalom „great old man“-je; a Jugoszláv Akadémia vezetője, s emellett — szinte úgy meglekésen — a modern jugoszláv irodalom remekművei egész sorának létrehozója. Ha egy-egy művével — mint ezen az estén — szembetűnően, rádöbbenünk, hogy milyen óriási adósságaink vannak a szomszédos népek kultúrájával, irodalmával szemben, pedig mennyire egy tőről sarjadt, egy talajból szivta életnedveit az a művészet, amely magyar, szerb-horvát, román, cseh földön hajtott. *S mennyire elszegényítettük a magunk kultúráját, ha nem figyelünk sokkal fokozottabban, mint eddig tettük, — bár e téren már behoztunk egy s más — szomszédaink eredményeire, útkereséseire...*“

„De az élményt adó színházi estéhez nem elég a kiltűnő dráma: jó együttés is kell. *Boján Sztupica*, a jugoszláv vendégrendező vezetésével a *Nemzeti Színház együttese* remekül összehangolt kiltűnő előadást produkált, amelyre még évek múlva is, mint kiemelkedő eredményre fogunk visszaemlékezni.“

A **MAGYAR NEMZET** bevezetőjében így ír Krležáról: „...a legnagyobb és

Várkonyi Zoltán Leone, Lukács Margit Angelina szerepében Krleža: Glembay Ltd-jében a bu dapesti bemutatón

legismertebb jugoszláv írók egyike. Párizsban most játsszák *Agónia* című darabját (a Glembay család II. részét), tavaly pedig a *Léda* c. darabja, (a Trilógia III. része) aratott nagy sikert a francia fővárosban. Regényéről, *Latinovicz Fiillip hazatéréséről*, amely drámai ciklusának regényváltozata, azt írta a külföldi sajtó, hogy nagyobb, mint „*Hemingway: A halász és a tenger*“ című könyve...“ „...*A Dél Ib-senje*, forróvérű, merész, sokszor bizarr, de mindig különös ízü, fanyarkás, az élet igazságát, az emberi szenvedélyeket őszintén kimondó író, tele drámaisággal. Prózája is dráma, erős sodrású, sokszor filozofál, szereti a lélektant, mondatstenkesztése, akár a művészen kovácsolt vas...“

„Sztupica magyszerű munkát végzett. A néha csak pillanatokig tartó, a dráma első sodrába beiktatott szünetek, a mozdulatok játéka, a darab egész levegője, íze, zamata az ő tehetséges elképzelését dicséri.“

Az **ESTI HIRLAP** tömören ismerteti a darab tartalmát, majd Krležáról ír: „Miroszláv Krleža olyan író, akit nem lehet csak hazája irodalmának mértékével megérteni. Krleža 65 éves. A világnézet és az írói alkat kialakításában oly fontos ifjúkor éveit az Osztrák-Magyar Monarchia keretében fogvartartott Horvátországban élte...“

„A magyar néző a színpadon forrpontig hevülő összecsapásokból, az írói igazságkeresés, szenvedélyét sűrítő dikcióból ugyanazt az ítéletet hallja kiszívítani, mint Ady ez idő tájt írt cikkeiből és verseiből. Több ez mint párhuzam: népeink közös sorsából fakadó, közös írói hitvallás.“

Krleža életműve azonban már a húszas években bontott szárnyat. A kortárs magyar irodalomban — főleg pedig a színmű-irodalomban, — senki sincs, aki úgy állná az idő próbáját, mint a nagy jugoszláv író. Az összevetésben látjuk meg például a jelentős életművet ránhagyó Molnár Ferenc korlátait. A kritika igénye, amely

Molnár tolla alatt az Olympiá-ban és a Hattyú-ban — ugyanazt a valóságot formálva — finom ironiává és pompázó költészeté finomodott, Krleža darabjában a társadalmi és emberi szituáció mélyére hatol, lényegretörő és kímélet-

A Glembay Ltd sehol sem laposodik korezmiek „szócsövévé“, tételliliusztrációvá, sorsunk legszemélyesebb, vérünk áramából és idegeink izgalmaiból táplálkozó mozzanatai: szerelem, megcsalás, élet és halál kérdései sűrűsödnek csomópontokká a dráma szövegében. A Glembay-ok fenievadak: gyilkolnak, lopnak, mértéktelennül bujják, hamiskártyások, iszálkosak, és terheltek. A cselekmény zsúfolt, de a drámai építkezésben a halmozódó motívumok helyükön vannak, úgyhogy a sűrítés nem hat irreális túlzásként.“

Mint minden más nagy darabra a Nemzetiben, a Glembay Ltd-re is csak mehezen lehet jegyet kapni. Március 10-én ment tizenötödször, és amint Major Tamás, a színház igazgatója mondja, maguk a színészek is úgy érzik, hogy minél többet kerül színre, annál jobban felismerik és átérzik a darab magyságát. Valószínű, hogy Krleža városában, a horvát fővárosban is hamarosan műsorra kerül a Glembay Ltd — a Nemzeti Színház előadásában.

Nézelődés Betűországban

G. Czimmer Anna

Számunkra minden külföldi irodalmi szenzációnál nagyobb esemény lehet egy új ábécéskönyv megjelenése. Kíváncsiha olyan szép, mint az a meséskönyv külsejű Minerva kiadás, amelynek kemény tábláján tarka virágokkal átfont betűk hirdetik, hogy rajta keresztül **BETŰORSZÁG** rejtelmeibe léphet be a jugoszláviai hétéves kis magyar. Ilyen vonzó külsejű, szép nyomtású és színcsompás könyvből szinte gyerekjátéknak tűnik a tanulás, ámde

azért elhisszük nekik, hogy ők is megizzadnak az írás-olvasás nagy tudományáért. A HÍD nem fóruma a tankönyv-bírálatnak, azt elvégezte már a három szakvéleményező és a referens. Ezt a tankönyvet Vajdaság A. T. tanügyi tanácsa jóváhagyta. Papírforma szerint tehát minden rendben van. És mégis, mintha valami nem volna egészen rendben. A tankönyv szavával élve, néhány »incoke-pincike« észrevétel papírra kívánkozik.